

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ФАКУЛТЕТ ПО МАТЕМАТИКА И ИНФОРМАТИКА

Том 107

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”

FACULTY OF MATHEMATICS AND INFORMATICS

Volume 107

РАЗНОПОСОЧНИ СПОМЕНИ ЗА РУМЕН МАЛЕЕВ – ПРИЯТЕЛЯ
И КОЛЕГАТА

СТАНИМИР ТРОЯНСКИ

Румен е роден на 17 август 1943 г. в гр. Самоков в семейството на околийския инженер Ханс-Петър Малеев. Баща му е от смесен брак. Неговата майка (бабата на Румен) е немкиня, дъщеря на професор от Берлин. Дядото на Румен, Иван Малеев, завършва медицина във Франция и специализира педиатрия в Берлин. Запален турист, той е първият българин, който през 1903 г. изкачва Монблан.

След завръщането си в България основава Музикалното дружество в София, което е предшественик на Българското Музикално дружество. Целогодишно има запазена ложка в Софийската Опера.

Полага големи усилия за разпространяване на здравна култура. Издава първия „Домашен лекар“ през 1927 г. и дълги години се бори за откриване на лекарски кабинети в училищата. Иван Малеев и Анна (бабата немкиня) идват в България, раждат им се три момчета, които получават немско възпитание. Най-големият син е бащата на Румен, завършил Technische Hochschule в Берлин, специалност строително инженерство.

Усетих немското възпитание още със запознаването ми с бащата на Румен. Той се усмихна, подаде ми ръка и попита „Ще пиеш ли бира?“ Нещо измрънках. Той ми каза: Има два отговора: „Да, моля!“ и „Не, благодаря!“.

Макар и „де юре“ бащата на Румен да не е засегнат от така наречените „мероприятия на народната власт“, то на практика събитията след 1944 г. променят живота на семейството. Бащата на Румен съкращава името си от Ханс-Петър на Петър, загубва правото да работи като инженер и е пратен бригадир в строящия се Димитровград. След връщането си в София свири

в оркестъра на Музикалния театър. След възстановяването на инженерните права, работи и се пенсионира като обикновен инженер, въпреки че е от водещите специалисти. И всичко това, защото произхожда от немско семейство. Все пак редица нестандартни строителни обекти са минали през ръцете на бащата на Румен. Спомням си как инж. Малеев обсъждаше с нас (Румен и мен) построяването на първата ски-писта за скокове в България, как да оптимизира дължината и с какви криви да направи ски шанцата, така че да се увеличи скоростта, а от там дължината на скока.

С Румен се запознах през есента на далечната 1967 година. И двамата токущо бяхме постъпили на работа в Математическия Институт на БАН. Част от Института се намиреше в една двуетажна сграда в Борисовата градина в началото на ул. Латинка, кв. Изток, срещу блока, в който живееше тогавашният Директор на Института проф. Л. Илиев. На първият етаж бяха кабинетите на по-старите сътрудници, А. Обретенов, А. Анчев, П. Русев, В. Чакалов, Е. Димитров, В. Спиридонов и други. На втория етаж бяха кабинетите на младите. В една голяма стая имаше 6-7 бюра. Там работеха М. Узунов, Ц. Игнатов, Д. Димитров, ние с Румен и други, на които вече не помня имената. Основната група, известни днес български математици, бяха аспиранти в Москва, Санкт Петербург и др. Ние с Румен ходехме на работа следобед. Със сериозна математика не се занимавахме, опознавахме се, разказвахме си кой къде е завършил, какво е специализирал. Румен беше завършил Букурещкия Университет, специалност – механика. Аз – Харковския университет, специалност – математика. Един следобед, като отидох на Латинка, видях Румен ядосан. Някой беше „изгравирал“ отзад на стола му: МАЛЕЕВА-ЖИВКОВА с главни букви. Същата вечер на чаша вино той ми разказа по-подробно за семейството си.

През декември 1967 г. влязохме в казармата. За наш късмет се оказахме в едно отделение, в рота Инженерни войски, по-точно строителство на пътища и мостове. Както става в армията, всичко е бъркотия, но това не ни пречеше. Запознахме се с интересни личности. С нас служеха: Любомир Филипов, бъдещ Управител на Българска Народна Банка, Дончо Конакчиев, бъдещ вицепремиер в правителството на Жан Виденов, Тодор Гичев, по-късно професор в Университета по Архитектура, Строителство и Геодезия. . . Както можете да си представите, ние математиците нищо не разбирахме от строителство, но и двамата нито внимавахме на „лекциите“, нито четяхме учебниците по време на самоподготовка. Изобщо бяхме еталон за несретници. Веднъж Тодор Гичев се оплака от нас по време на лекции: „Другарю Пешлеевски, Малеев и Троянски непрекъснато си приказват и ми пречат да записвам!“. Все пак Румен, който беше получил сериозно образование по механика, и имаше допълнителни познания от баща си и брат си, също строителен инженер, нещо знайваше и с негова помощ и двамата взехме изпитите без да слушаме „лекциите“ и ни произведоха младши лейтенанти. Случайно Румен прочете характеристиката, която му бяха дали в казармата: Умен, образован, но склонен да умува!

В казармата станахме приятели, на обед се увивахме заедно плътно с одеяла, за да се стоплим. В огромното спално помещение беше много студено.

След казармата нашето приятелство продължи, някак си станахме по-близки, въпреки че научните ни интереси бяха твърде различни. Румен беше задочен аспирант по механика в Букурещ. По онова време специалистите по механика бяха твърде много, благодарение на неизчерпаемия ентузиазъм на проф. Б. Долапчиев. Някои от младите механици се преориентираха към други области на математиката (напр. Е. Христов, К. Кирчев, Н. Никифоров и др.). Румен стана асистент в катедрата по Математическо Моделиране и започна да се интересува от Числени Методи и Теория на апроксимациите. Специализира Числени методи една година в Московския Университет, под ръководството на проф. А. Г. Дьяконов, публикува статия в Журнал вычислительной математики и математической физики. Постепенно, Теория на функциите стана пресечната точка на нашите научни интереси. Интензивно започнахме да работим заедно по задачи от Геометрия на Банаховите пространства, в които важен апарат е Конструктивната теория на Функциите. Намерихме асимптотически оценки за различни характеристики за гладкост и изпъкналост на единичното кълбо на Банахови пространства. Ще илюстрирам казаното с един пример. Получихме асимптотически оценки за модула на изпъкналост във функционалните пространства на Орлич $L_M[0, 1]$. По точно доказахме, че съществува функция на Орлич N , еквивалентна в безкрайността на M , такава че

$$\delta_X(\varepsilon) \geq C_M \varepsilon^2 \inf \left\{ \frac{M(uv)}{u^2 M(v)} : \varepsilon \leq u \leq 1 \leq v \right\},$$

където X е пространството $L_M[0, 1]$, снабдено с норма $\|\cdot\|_N$, породена от функцията N , а константата C_M , зависи само от M , е положителна тогава и само тогава, когато

$$\liminf_{t \rightarrow \infty} \left(\frac{tM'(t)}{M(t)} \right) > 1.$$

Впоследствие се оказа, че от работите на Т. Figiel и G. Pisier следва, че получената оценка е точна по порядък в класа от еквивалентни норми в $L_M[0, 1]$. Румен продължи изследванията за диференцируемост по Фреше и Гато от повисок ред на нормите в пространствата на Орлич и техните обобщения. Макар и не многобройни, работите на Румен са публикувани в известните специализирани списания по Анализ и по-специално по Функционален Анализ: *Studia Math.*, *Functional Analysis and Appl.*, *J. Math. Analysis and Appl.*, *Arch. Math.*, *Zeitschrift Anal. Anwend.*, както и в издания на Американското и Канадското Математически общества. Неговите резултати не остават незабелязани, споменати са в повечето монографии по Геометрия на Банаховите пространства: “Classical Banach spaces” на J. Lindenstrass, L. Tzafriri, “Series and sequences in Banach spaces” на J. Diestel, “Smoothness and renormings in Banach spaces” на R. Deville, G. Godefroy, V. Zizler и много други. Оценките за остатъчния

член във формулата за развитие по Тейлор на нормата в $L_M[0, 1]$ са изложени подробно, с доказателства в монографията на P. Hájek, M. Johanis “Smooth Analysis in Banach spaces”.

Румен беше внимателен, готов да изслуша всеки, да вникне в това, от което се интересуваше другият, и да работи по поставения проблем. Негови съавтори са: А. Андреев, Д. Върндев, Р. Гонзало (R. Gonzalo), П. Джаков, Б. Златанов, Р. Леви, С. Марков, Г. Недев, Бл. Сендов, Сп. Ташев и моя милост. Румен е съавтор на първия учебник по математика, ориентиран към студентите по биология, претърпял две издания, съавтор е и на учебника по Диференциално и Интегрално Смятане, по който се стараехме да четем лекции. Обясняваше точно и ясно на студентите.

Научната му кариера напредваше традиционно за учен: кандидат, доктор на математическите науки, доцент, професор, заместник декан на Факултета по Математика и Информатика, функционален декан в Ректората на Софийския Университет, ръководител на катедра Математически Анализ, Член на Комисията по математика при ВАК. След демократичните промени научните ни пътища малко се раздалечиха. Аз започнах да се занимавам с приложенията на Топологията и Дескриптивната теория на множествата в Геометрията на Банаховите пространства. На Румен тези направления не му се понравиха, все пак той беше механик по образование. Ние продължихме да дискутираме различни въпроси от Теорията на Функционалните пространства, по специално диференцируемост в пространствата на Орлич, Лоренц и техните обобщения. Заедно имахме дипломанти, ръководехме проекти по програмата ТЕМПУС. Посещавахме международни работни семинари по Банахови пространства в Пасеки (Чехия), Спецос (Гърция), Монс (Белгия) и др. Заедно ръководехме докторанта Б. Златанов, сега професор в Пловдивския Университет.

Паралелно със заниманията по математика, Румен започна да се занимава с отчитането на резултатите след провеждане на избори в нашата страна. Той бързо навлезе в тази област, напълно непозната за българското общество, по понятни причини. Неговите способности бяха забелязани от ръководството на Организацията за Сигурност и Сътрудничество в Европа (OSCE) и той беше поканен за експерт. Освен че имаше организаторски способности и аналитичен начин на мислене, Румен беше дипломат по рождение и владееше пет чужди езика. Румен като експерт оценяваше как се прилага законът, доколко изборите в дадена държава като цяло са демократични. В това си качество той посети Украйна, Таджикистан, Туркменистан, Канада, Италия, Черна гора, Словакия и др.

Румен боледува десет години. Бори се стоически! Стандартният отговор на въпроса ми как се чувства беше: „Бива!“. Никога не говореше нищо за коварните болести, чийто изход бе предварително известен. Щом се намирах в София, отивахме на ресторант, понякога независимо че току-що е излязал от болницата. Шегуваше се, интересуваше се от последните новини от математическата колегия. През септември 2019 ми съобщи, че повече няма нужда да

ходи на процедури в болницата. На въпроса ми, кога е удобно да го посетя, той ми отговори: „Аз съм вкъщи, когато искаш, ела.“ Посещавах го, говорихме дълго по телефона. Последно ми каза: „Щастлив бях, че имах такъв приятел!“ Всъщност, късметлията бях аз. Общуването ми с Румен е червената линия в моя живот. И досега сънувам, че говорим по телефона. Най-съкровеният му мисли от тези последни дни вероятно знае единствено съпругата му, която се грижеше за него до кончината му на 16 декември 2019.

Мир на праха му !

Summary. This is Stanimir Troyanski's personal account of the late Professor Rumen Maleev. The author shares his reminiscences about his dear friend and colleague.

Received on June 22, 2021

STANIMIR TROYANSKI
Bulgarian Academy of Sciences
Sofia
BULGARIA
E-mails: troyanski@math.bas.bg
stroya@um.es